

Cantico delle creature

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3893

Karol Pyka

Cantico delle creature

Do słów *Pieśni słonecznej* św. Franciszka z Asyżu
oraz tekstów Starego Testamentu

na orkiestrę symfoniczną z towarzyszeniem
instrumentów ceramicznych, chór mieszany oraz sopran i tenor solo

Redaktor serii: Muzyka

Bogumiła Mika

Recenzent

Jacek Glenc

Projekt okładki: Krzysztof Skrzypek

Projekt typograficzny i łamanie: Hanna Olsza

Copyright © 2019 by

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-3751-7

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-3845-3

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

email: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 2,9. Ark. wyd. 6,0.

Papier offset. kl. III, 90 g. Cena 14,90 zł (w tym VAT)

Druk i oprawa

Volumina.pl Daniel Krzanowski

ul. Księcia Witolda 7–9, 71-063 Szczecin

Pomysł napisania utworu *Cantico delle creature* narodził się w wyniku kontaktu autora z pracownikami oraz studentami Pracowni Ceramiki Katedry Rzeźby Instytutu Sztuki Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Śląskiego, związanymi z projektem „Akademia Dźwięków Ziemi”, dotyczącym badania możliwości konstruowania nietradycyjnych instrumentów muzycznych z wykorzystaniem technik ceramicznych. Kierownikiem projektu jest dr hab. Małgorzata Skałuba-Krentowicz. Gliniane instrumentarium zajmuje centralne miejsce w warstwie instrumentacyjnej kompozycji – nie tylko wyeksponowany jest swoisty charakter jego brzmienia poprzez wykorzystanie partii solowych, lecz także słychać je w ansamblach wykonywanych wspólnie z instrumentami profesjonalnymi. Oszczędna warstwa instrumentacyjna utworu stwarza przestrzeń dla delikatnego brzmienia ceramicznych narzędzi dźwiękowych.

Cantico delle creature została napisana do słów *Pieśni słonecznej* autorstwa św. Franciszka z Asyżu. Uznaje on wszystkie stworzenia za swoich braci i siostry, pochodzących i stworzonych przez tego samego Boga Stworzyciela. Wszystkie stworzenia, natura oraz żywioty, które wymienia św. Franciszek w *Pieśni słonecznej*, są przedstawione w swoim pierwotnym kształcie – jako pozbawione pięt na grzechu stanowią odbicie piękna i harmonii samego Boga. Jest to pochwała Stwórcy i piękna jego dzieła, napisana przez uduchowionego mistyka, w którym ucichły wszelkie konflikty – przez to jest zjednoczony z całym stworzeniem w oddawaniu Bogu chwały. Prócz tekstu *Cantico delle creature* w kompozycji zawarte zostały fragmenty Pisma Świętego – Psalmu 104 oraz Księgi Rodzaju.

Fakt występowania w warstwie tekstowej *Pieśni słonecznej* pochwały dla wszelkiego stworzenia, w tym żywiołów oraz ciał niebieskich, otwiera możliwości oddania poprzez język muzyki – z wykorzystaniem odpowiednich brzmień instrumentów ceramicznych oraz profesjonalnych – treści związanych z każdym z tych stworzeń. Sam proces wytwarzania obiektów ceramicznych stanowi pewien rodzaj aktu twórczego – przy udziale wszystkich czterech żywiołów, a także wiedzy, wyobraźni i pracy ceramika. Z tej perspektywy *Pieśń o stworzeniu* jest materiałem łączącym dziedzinę muzyczną ze sztuką ceramiczną.

Gliniane przedmioty dźwiękowe od zarania dziejów były i są nadal znane ludom wszystkich kontynentów oraz cywilizacji, co pozwala na potwierdzenie ich znaczącej roli w kształtowaniu oblicza kulturowego wszystkich zakątków świata. Śmiało można stwierdzić, że stworzone w czasach prehistorycznych przedmio-

ty nie straciły swojego uroku ani niepowtarzalności, choć wiele epok dzieli nas od czasów, w których powstały i po raz pierwszy znalazły zastosowanie. Starożytne instrumenty muzyczne pozwalają nam „usłyszeć” przeszłość poprzez dźwięki, jakie wydają. Obecnie budowniczy glinianych narzędzi dźwiękowych niejednokrotnie wzorują się na formach glinianych mistrzów starożytnego rzemiosła ceramicznego, często wzbogacając je o elementy niesione przez współczesną myśl techniczną oraz własną wiedzę i wyobraźnię. Dzięki temu powstają niezwykle ciekawe formy, dzięki którym duch dawnych czasów może na nowo przemówić, przybliżając słuchaczom pierwotne siły natury. Nie da się ukryć, iż brzmienie ceramicznych instrumentów jest charakterystyczne dla tej grupy i odbiega od walorów sonorystycznych instrumentów profesjonalnych. Jednak niesie ze sobą naturalną prostotę wyrazu, niepowtarzalną jakość i przywołuje na myśl skojarzenia z dawnymi obrzędami, znanymi jedynie z kart historii. Choć materiały takie jak stopy metali czy tworzywa sztuczne znajdują obecnie powszechne zastosowanie do budowy profesjonalnych instrumentów muzycznych, wypalona glina z jej właściwościami przyjmuje rolę *medium* łączącego ducha dawnych czasów z obecnym spojrzeniem na świat dźwięków.

Bogactwo płynące z szerokich możliwości brzmieniowych, które daje wypalona glina, a które przywołują na myśl odległe kultury i ich elementy związane z rodzajami instrumentów, stanowi skarbnicę możliwości oddania dzięki walorom muzycznym wielu aspektów sonorystycznych. Biorąc pod uwagę te czynniki, najbardziej odpowiednią tematyką, która pozwoli na ukazanie w możliwie szerokim zakresie zasobu jakości brzmieniowych ceramicznego instrumentarium, byłyby treści związane z żywiołami, z naturą i nadprzyrodzonymi siłami nimi rządzącymi.

Utwór jest przeznaczony do wykonania przez małą symfoniczną orkiestrę, chór oraz dwoje solistów – sopran i tenor z towarzyszeniem instrumentarium ceramicznego, które nadaje charakter eklektyczny kompozycji, co można zauważyć w fakturze brzmieniowej, nawiązującej do wielu kultur. Przywołuje na myśl skojarzenia z pierwotnym wyrazem wszelkiego stworzenia oraz przypomina o żywiołach, którymi człowiek jest otoczony.

Instrumentarium ceramiczne umiejscowione jest w partyturze zgodnie z obowiązującymi standardami – flety w miejscu instrumentów dętych drewnianych, róg wraz z instrumentami dętymi blaszanymi, natomiast perkusyjne instrumenty razem. Jest to związane z symfonicznym traktowaniem partii glinianych instrumentów – nie tylko występują one w roli solistycznej, ale także w ensemblach oraz w *tutti*. Dodatkowo układ taki pozwala na lepszą orientację w kwestii odczytania zapisu partyturowego.

Instrumentacja:

Flet

Okaryna sopranowa/gliniany xun/gliniany flet poprzeczny

Okaryna altowa

Oraryna tenorowa

Okaryna barytonowa

Quena gliniana

Obój

Klarnet B

Fagot

2 Rogi F

Róg gliniany

2 Trąbki B

2 Puzony

Perkusja:

Kotły

Dzwony rurowe (gliniane bądź metalowe)

Dzwonki orkiestrowe

Kalimba gliniana

Marimba

Instrumenty perkusyjne: piatti sospesi, gliniany kocioł, darbuka gliniana, udu gliniane, gliniane dzwonki wietrzne, gliniane grzechotki

Harfa

Sopran solo

Tenor solo

Chór mieszany (SATB)

Skrzypce I

Skrzypce II

Altówki

Wiolonczele

Kontrabasy

Choć obecnie niekiedy wykorzystuje się jeszcze instrumenty gliniane w utworach z zakresu muzyki symfonicznej, to ich udział jest niewielki – wręcz szczątkowy. Jednak dzięki próbie wykorzystania tych instrumentów we współczesnej orkiestracji wiele obszarów dawnego świata może znów zaistnieć, poszerzając możliwości sonorystyczne orkiestry symfonicznej o nowe jakości. Jednocześnie zjawisko to odnosi się także do zapożyczeń z muzyki *etno* oraz *folk* różnych regionów świata, z których te instrumenty się wywodzą – wykorzystanie ich charakterystyki brzmieniowej indywidualnej dla kultury, którą reprezentują, wydaje się interesujące i stwarza szerokie możliwości współczesnym artystom.